

СИВКО МИЛИЋЕВИЋ: ЗАПИСИ О СРПСКОЈ ЗЕМЉИ.

Душа треба да има једно осећање које не може у мој до смрти, без засићења и разочарења. Г. Милићевић носи у себи неуморно будно патриотско осећање. У овој својој књизи објављено је и велике спомене у читавом смислу. С једне стране, то је најскромнији син ~~нашег народа~~ сељак наш, историски сећер наш; с друге стране, то је понајузвишенији претставник народног, краљевског Растко Немањића, потоми Св. Сава. Сава је без засићења и разочарења везан за земљу као хлебну киву и државу. Св. Сава је био везан без засићења и разочарења за монаштво и веру као службу људима и држави. Труда цркве која се губи и љуби и златан крст на куполи који се обожава и љуби. У једном недељивом појму патриотизма имамо тло и небо, мукотужни сјај светеца и сељака.

Књига Г. Милићевића ~~записи~~ значи, у суштини, патриотизам човека и писца без засићења и разочарења. То је трећа књига по реду у једној серији: директан наставак ранијих двеју књига путних забележака о крајевима које су држали и губили српским владарима, о крајевима који испод живих пензана крију један осетнији значајни систем наридине историје, политичке моралне уметничке. Г. Милићевић тачно по том живопису путује! Он се за то савесно спремао: читао средњовековну нашу историју, старе хроничаре и биографе, забирне текстове наших повеља, записа тестамената, молитава, стухије о народним чесницима, народне песме, путописе ~~записи~~ некадашњих путника по "Сербији", или по балканском "турском земљама". Тако спреман, подоја је по чаркама наших веселих и тужних земаља, грађујући се према стварима осетнијим адату, везујући своје животе под земљом, пуртајући у кре своју идиму изде прошlosti. Пролазећи крај бразе Јилешевице, слушајући вен гум у потпунојтишини, он каже: "...кад да та река тече из прошlosti из једног дана иначевог света."

Број лична црта у Г. Милићевићу путнику по српским земаљама, то је таква једна патриотска меланхолија. У Г. Милићевићу се одражавају: узбуђења пред природним и архитектонским лепьтама; "хлеб у срцу" због тогог животадајашаште; "бод од заборава" генерација над величим настојањима у земљама предака којаре дала местимичној држави који као развалине значе народну стварност и богатство. Из те меланхолије ~~из~~ промаже изјутри врло енергичне ствари: храброст да се чита горе копча над крајевима и покрај

покрајинском животима и најлон христо подређује спужби духовних ствари. Сугестивна је страница где писац најузе како на влас-дан није било службе божје у милутиновој задужбини ~~изгубљеној~~ на Косову. Или страница где се бодно описује како је добар данас "зарон која умире." Или многе странице о Воки Которској која умртљена бес живота и промета попамо прелази у музејску чаролију и дубок сам ~~—~~ који мртво осваја. Исписане су ту хрибре и поштене речи: ~~—~~ али сама слобода није довољна, да треба створити могућности живота, * да слобода, за умирање, нема значаја.*

Г. Милћевић вели богату тачу наше прошлости, и он има и особито описано чул за ту тачу. Тача гутастварности живота, или она чини да те стварности из дубина њених просијавају као лепе слике. Двачасни град чак је примијен визионарски, са свијетлом историјских момената. То визија трепте и дирају патриотичне наше порне најосташе. Серија чуда од несвесног Константина Немањића до Љубишића, откад до чада чад је звучан уко у суморност и трагично кутање. Константина је Г. Милћевић назвао ~~изједном~~ ^{изјачаним} чорбу наше историје. Син Стефана Уроша II, један од трагичних љутура Немањића, краљ без жена и деце, убијен у већитој отмени за владањем очева, синова и браће, сахрањен упразно затрпан без церемоније у дечанској Грачци, над којим ће даље да пете грозе и олуји. Слатком једномомром која миши широко животно обухватавање, ~~изјаже~~ писац за Константина: * плен мрака, који лакомо прогута човека и његово дово.*

Бајутотске писце обично марштрују постим зам. У прошлости, он се скрећу према склону да је снага и слава, а будућности виде оно што ће бити процват, ако још није. То су гласи бескрајног живота своје земље. А стапна драма живота и смрти према њима, спада у војну и политичку историју. Г. Милћевића једини стапно драма живота и смрти, коб и метафизика. Он је писац и певачине душе српских земаља. А душа, свеједно да ли она целога света, једнога царства, једнога човека, једнога манастирског извора — може да бити другачија него сећа и меланхолична! Леопарди, у једном од својих дијалога, говори души: *Мили, буди велика и несребрна*. Али Г. Милћевић нимае другачије него да по первим хода и дужу зеље своје тражи.

Књига Г. Милћевића састоји се из врло кратких написа. Сваком напису претходи по један грациозан цртеж из руке и од духа Г. Љубе Ивановића, који је створио већ читаву патријотску уметничку галерију ~~—~~.

мотива наших крајева и нашеј живота. Г. Ивановић дели са својим сајтником медаљолично осећање свога написа што је већ прошло, и што у садашњости већ болује и пролази. Од кратких написа и цртежа долази елеганција којак, уметничка игра прено-белог. Врло кратки написом последице су давају околности. Једна је споменка, та да су написи спремани за прво објављивање у дневном листу. Унгред речено од те околности долази недоследност у квадитету, неједнакне књижевне вредности појединачних садељака или страница. Друга је склоност унутрашњег ствара унутрашњег стиха писчеве. Дирски писник, Г. Милићевић и некотице тези да напис сведе на један момент, на једну клему, на један мотив или у зредом ставу, се молију да потисне нешто бистро. Писац хонста имајује сажимање, мирног поизтирања, сигурности у осећају. Чинова стога да историјска и географска или социјална обавештења транспонује уметнички. Тако је, например, сакнути живот у Котору прво сакрео у општи израз књиза, па је затим — крију пређашње у сконку сабљом, а сабљом тој даје витаву страницу метаморфоза, и најзад врло сакамо: "И зато, кад сваке вечери смртни рибари поју на рибарење, замаје се сле више члан да они то и не иду да траже рибу, но управо бак ту нитим која је захватила све жите и на копну и на мору. Јучаса примија да они то пута скошкоших малех барки и ледујуших рибарских светлости; она скупње или растерује рибу.... И зато, кад баше мреже и ковику их пуне, они добро знају да су заједносај рибом и то одврат о чудесните уловима; а кад их баше и извукну узраче, онда су само њега и ховили." На другом месту говорећи о обичају јади срдеће љубавничких владара да задубоме своје подижу на местима која су била праве синтезе лепоте рашке земље, — тимох охједаред скреме, транспонује реалност: сијај обичај владара љубавничких љубавничких светлости, него никоном дубављу тих владара за земљу своју. Радује се Г. Милићевић прво читаоцу може назати дају на тимох љубавничим местима проводили живот и сабри, поред благородника и самодржача. По бака Истражујемо још једну транспозицију, обрт једне стапне наше формуле: да сељаци наши тих крајева имају умирали "у миру Господњем", него су "уснивали у миру својих лених поља и шума". Блат на другом месту, у ранијој књизи, где нам се прича о војводи Донскому, јак идемо на његов гроб и ту писац насисти — имено узбуђује информацијом о Донскому и земљи његовој, и једним угушеним братским и патриотским криком: "Дана ти драга галичанска земља... Слука око тебе је галичански. У земај и нах земљом." Да, таје гор Г. Милићевић заски, има живица, Он се зато пројима осећајима "до сржи". Он је поносан, он је срећан што

српске земље имају тако дивних и тако мирних крајева. У умешавању се сећа смирене молитве Стевана Првовенчаног: "Радуј се, пустивашма утехо, и симакоји икошују, тишино.... радуј се, мосте, који преводиш у вечни живот"...

Познато нам је из песама Г. Милиневића да је једна од главних тема његове поезије, његове личне лирике, већ поменутата: драма живота смрти. Напис о Перасту зато и путописачки лична песма. У трагично лепом и меланхоличном градиљу одиграва се онај драма. Писац је ту, као вечни момент, покушао: да живот, и ако млад и свеж, није увек изнад смрти, напротив, у борбама које се воде са смртним, победе и пораже имају подједнако моћ на обадве стране. То су храбре речи истине, и побожне речи поетсне. Писац о тугом глаха "град мртвих домова и живих утвара." Преваривање му из људске критике и једногочашки поезији: док ћемо увек на непознаном темељу изграђивати општу и појединачну историју чиму све велико и малино Перасту од менада, када је за час Пераст жив иртвац... "Докле немо — читаво сми се — уништени, да превазидавимо сами себе? докле, сахранамо, да воскресимо новим духом?.... докле са обновом да почивамо из почетка? И хоће ли се и Пераст једнога дана обновити?"

Мислила да Г. Милиневић треба тако издашно наводити. Треба, јер ти наводи избацују особен релативни патриотизам: да ~~несто~~ улазити у драму живота смрти на сваком месту, своје земље; и ако је смрт надмоћна, па јој харити патриотизам ~~наноси~~ се чини у Перасту; а ако је живот надмоћан, па атму чарују патриотизми, и да ~~се~~ вини међу Мијачима и Гројашима, који су ко драме живота смрти изчупили, и ~~изају~~ свога стара планинска икоша ~~и да~~ се чини међу јимом колаптичарима и зографима који живе за једну народну традицију у врстама религиозне занадије.

Тим путем, логично се долази до Г. Милиневићева симбола за ритуално у предајствству вере, за мистично у обичају, за религијско у љубави и пропадању. Вега и поетски и љовечно узимирају ~~старатардикса~~, деспа прене молитва са дубоким спасом мир религији, Бог. Наједном месту сам је чинио да поезија и религија исходе од једног извора. Посматрајући дасарицу у Крупњу, он гледа очима изученим она која је песма видова углова и лукова; али му се уједно приказује као неки наш драмски печат, слика владара са задужбом на длану. Речиси се где може наћи то квалитет и богатство код мотива, то неконкретно извиђање једног из другог; то савијање ломљење, то лепитиње луковица близих Голубова, та савршена неупоредивача занада у окошњу маса ~~једних~~ накруге, тако да

човек и нахотице падају обимну да би целу цркву могао понети надлану."

Најлепши састав ове њене частаје је такође из редкогодно патријотског узбуђења причева пред запредником ~~попом~~. Све у Јакашчи. Тада је врата молитве и песме оним који је са хртвеном душом служио земљу и Бога. Помес и радост патријотска билежу у ~~у~~ моменту толико мочим у гласу, да је смо бор божјани од изненадности и позе, започети извокацију своју у првом лицу: "Ја, потомак незнаног себра"... Узгаја простируји читаоца. Колумни су и оплесном за онога ~~члана~~ који је још ~~посед~~ имао први од величина и величина највећег средњег века настутио: да ће себју испечи ову склону историје; "Веобар све изједри, све узини и прослави". ~~У~~ овим написом обистајејуто светло. Незнани, солни бахати даровити, богати шупљи граници и покажни, дајуше једно потпуно самопреограђење човека, који је докола знао по коју се цену испуњава дужност над човеком ~~и~~ осећаје себе као дужаке и дужаке ~~на~~ себе.*

Ова њене је забирка кухоних елемента разних српских земаља. Оригиналност њену чини и популарност њену чини: она изворно и стварно наше гледање на ствари: да то јест свако естетско усхићење и свака чија је радост има и аспект молитве и скрупљеност најменхоличним одређенимима земног живота. Менхолија је света она људи у мир разигњени. Тада стил учинио је да присвоји Р. Милићевић. ~~И~~ почесније српске њене, ни менхоличније српске њене, од његове да ли био смело назнати се у овогајицу, док нико патријотски тековите бори не има какву, исти се њеног ради нечега што је над њима и над њима писцем.

И. Савић